

ООН – ГРАНИЦИТЕ НА СВЕТОВНАТА ПОЛИТИКА

Клаус Бринкбауер, Георг Москоло

След края на „Студената война“ трябваше да настъпи ерата на глобалната политика. Днес, 16 години по-късно, единственото нещо, за което 191 членки на ООН могат да постигнат съгласие е, че бедността е нещо лошо. Реформите се провалят, омразата срещу Америка се засилва. Станала ли е, при това положение, невъзможна глобалната политика?

Докато Джордж У. Буш идваше по Първо авеню, сградата на ООН блестеше в синьо-зелено на слънчевата светлина, а Генералният секретар Кофи Анан се усмихваше приятелски на главния вход. Президентът на САЩ носеше обичайната си значка – емайлово американско флагче със звезди и райета, а Генералният секретар бе закачил, както обикновено, ръчно изработен гълъб на ревера си. Буш козирува, това е неговият тип хумор. След това изкачи стълбите, усмихна се на Анан и попита: „Е, това място хвъркна ли във въздуха, откакто той е тук“?

Всъщност Буш говореше за Джон Болтън, неговия посланик в ООН. Това бе онзи мъж, който малко преди отпечатването на заключителния документ по случай 60-годишнината на ООН, направи 750 предложения за промяна. В неговия дух достолепната организация би придобила вид на някакъв гимназиален „уъркшоп“ по международна политика.

Анан се засмя. Той не изглеждаше щастлив, а по-скоро нерешителен, какво да отговори. И към края на 10-дневния самит той изрече думите: „Навлизаме в един период на глобален страх от оръжията за масово унищожение.“ Но тогава бе почти невъзможно да бъде разбран, толкова пресипнал му беше гласът.

Той се беше постарал, както винаги. Една среща на върха като тази винаги е нещо повече от речите, повече от провала, защото именно тук, в ООН, има още едно равнище отвъд официалната политика. Когато министърът на външните работи на Германия Йошка Фишер дойде в Ню Йорк само за 9 часа

(заради немското гласуване), той трябваше да изпъди всички телевизионни екипи. Защото Анан го бе помолил да разговаря с британци, французи, иранци. При такива срещи всеки говори с всеки – в коридори, в задни стаи, на официални приеми. Горди са тези, които биват поканени от Кондолиза Райс в „Уолдорф Астория“. Без тези срещи много от тези разговори – често твърде деликатни, твърде сложни, не биха могли да се проведат. Индийци говорят с пакистанци, иракчани с израелци, и ООН е тази, която съумява да ги събере заедно.

Така и се получи, че тъкмо при 60-ия рожден ден на ООН, именно на този самит, на който Анан очакваше да поведе организацията в модерната ера и да завърши делото на живота си – тъкмо тогава не стана н и щ о. Както се изразяват днес, нито в публичен, нито в частен формат.

Когато Махмуд Ахмадинедшад, новият президент на Иран, дойде в Ню Йорк и влезе в залата на Общото събрание, той помахна доволно с ръка. Ахмад Динедшад е дребен мъж със сив костюм, и разбира се, без вратовръзка. Той започна речта си с възхвала на Бога, „Бога на милостта, съчувствието и справедливостта“. Иранският държавник заяви, че Иран никога не е планирал да произвежда ядрени оръжия, но че няма да позволи на никого да го спре да произвежда електричество чрез ядрена енергия. Той не спомена думата „САЩ“, но говореше за „една страна, която единствена е използвала ядрено оръжие и се опитва да принуди другите да се разоръжат. Той призоваваше другите срещу тази страна и срещу „ционистите“, и когато завърши речта си, получи много аплодисменти. Отново помахна, когато слизаше от подиума.

В този момент всички разговори в задните стаички станаха безмислени. Американците веднага се опитаха да сформират бърз алианс, който да изправи Иран срещу Съвета за сигурност. Но руснаците и китайците казаха „Без нас“.

Такива са Обединените нации. Нациите на света не са обединени.

Те се карат за Иран. Те се карат за тази друга държава от „оста на злото“ на Буш, Северна Корея. Всички се опитват да пробутат като успех един документ, според който Северна Ко-

рея е готова да се откаже от военната си ядрена програма в замяна на атомна енергия за мирни цели. Но в документа няма никакви данни, никакви процедури, нищо, което да свърже всъщност някого с нещо.

Те се карат за разоръжаването, но 9 години след приемането на Договора за пълна забрана на опитите с ядрено оръжие все още не е в сила. Те се карат за човешки права, за бедността и служебните постове в системата. Карат се, разбира се и за Съвета за сигурност, който отразява света от 1945 г. и се приема насериозно само от членовете му, и то само когато той легитимира собствените им интереси. „Това е позор“ каза Анан, имайки предвид Заключителния документ в частта му за атомното оръжие. Поведението му предизвика избухване.

През 1992 г. Генералният секретар Бутрос Гали писа, че „огромната идеологическа бариера“ на „Студената война“, която е предизвиквала недоверие и омраза, е вече рухнала. Той добави, че отново имаме възможността да постигнем великите цели на Устава – Обединени нации, които са в състояние да обезпечат мир и сигурност, справедливост и човешки права“. Това трябваше да стартира една нова ера.

Но не се получи.

Обединените нации блокират самите себе си. Защото все още има 5 световни сили, но няма една обща идея, няма ценности и цели, които да важат за всички. Че затова няма и международна общност. А това всъщност е онази фраза, която Генералният секретар Анан постоянно използва: „international community“. Има нещо обещаващо в този термин, нещо отчаяно и наивно. „Тук никога не получаваш това, което искаш, а каквото получаваш, го получаваш твърде късно“ – така Гюнтер Пльойгер, който до юни 2006 г. ще бъде посланик на Германия в ООН, описва този свят.

Разбира се, и там се формират групи с общи цели, които твърдят, че действат в името на човечеството. Но САЩ не предприемат нищо извън своите собствени интереси, а САЩ са пример за всички. Защо война в Ирак, а хуманитарна помощ за Северна Корея? И защо са убийствата в Руанда, защо е геноцидът в Конго, в Судан? Минават седмици в Ню-Йорк,

докато Съветът за сигурност спори дали всъщност става дума за „геноцид“ или за „признаци на геноцид“. Обикновено става дума за второто и тогава никой няма нужда да изпраща войници, достатъчни са хуманитарните организации.

Истината е, че преди цунамито в Азия от 2004 г. не съществуваше една морална интернационална общност. Дори и тогава тя просъществува само 3 месеца, защото това бе първата катастрофа, засягаща всички. Кризите обикновено са локални и твърде далеч от един град като Ню Йорк, създето секретарките осигуряват билети за седмицата на модата. Сюзан Зонтаг пише, че „гражданите на модерната ера са се научили цинично да избягват възможността да бъдат трогнати“. Бившият американският дипломат Майкъл Барнет говори за „морална амнезия“ и „изкривяване на моралните принципи“. С други думи, за синдрома на ООН. Той говори всъщност за отказа на участниците да поемат отговорност.

Няма съмнение, че ядреното оръжие заплашва света, но членовете на ООН не правят нищо. Също така едва ли за някого в Ню Йорк съществуваше съмнение, че Съветът за сигурност, този най-важен инструмент на организацията, се нуждае от реформа. Той е прекалено малък. Африка няма глас в него. Но това е проблем само за онези, които искат нещо, а не за тези, които са го получили вече. Фракциите в ООН са като младежки банди, всяка от които вярва, че е права.

Залата на Съвета за сигурност има чара на хотел от Източния блок; толкова е студено, че един французин демонстративно се появи в залата, увит с шал. Тук, на масата с форма на подкова, рядко се решават важни въпроси. Истински важните преговори се провеждат в съседната зала за конференции, пазена от полиция на ООН. Тя е още по неуютна – направо чакалня. Но креслата в тази зала са дарени от Германия – и германците с основание искат правото завинаги да стоят в едно от тях.

По заобиколен път италианците обвиниха немците, че отпускатйки помощи, желаят да си купят гласове и да бъдат избрани за постоянен член на Съвета за сигурност. Глобалните играчи са обикновено глобални „плащачи“ (игра на думи с английските изрази Global Player – Global Payer). Но според

да се обедини. В такава среда ООН трябва да се откаже от уставните си амбиции.

В това е същината на проблема: неразбирателството. Обединените нации, дори не само заради името си, се смятат за идея и модел. Те се смятат за световно управление със сърце и душа. И с Кофи Анан като „министър-председател“ и „президент“, отрупан с очаквания и в крайна сметка, с подигравки и присмех. Анан наскоро разказа как е бил критикуван, че не може да модернизира организацията за 6 седмици. „Защо се оплаквате? Имахте повече време от Господ – попитал го руският посланик. „Господ – отговорил Анан – е имал едно голямо предимство. Той е можел да работи без Общото събрание, Съвета за сигурност и всичките комисии“.

Всъщност Обединените нации са клуб от близо 200 егоиста, който няма да постигне успех, когато всеки гледа да докопа нещо и пречи, когато другите се облагодотелстват. Докато това не приключи, Анан не ще бъде нищо повече от един критикуван бюрократ. Самият Анан превежда съкращението SG (Secretary-General) като “Scapegoat”, което отговаря на славянско-християнския израз „Козел опущения“, жертвено животно, оправдание за всякакви грешки.

В САЩ отдавна има противници на ООН. Но те никога не са били нолкова много, колкото през последните години. Бившият сенатор от Джорджия Зел Милър оприличава ООН на армия от лилипути, който притискат големия Гъливер към земята, крадат кредитната му карта, плюят му в лицето и убиват децата му.

През 60-годишната му история никой друг инцидент не е разтърсвал ООН така силно, както скандалът „Петрол срещу храни“. ООН живее върху имиджа за своята глобална честност и разкритията за корупция са неговия кошмар. Саддам Хюсеин трябваше чрез санкции да бъде заставен да падне на колена, без от това да страда иракският народ. За целта доходите от продажбата на иракския нефт трябваше да се използват за закупуване на храна и медикаменти. Между 1997 и 2003 г. Ирак спечели 64 милиарда долара, които бяха преведени на програмата на ООН. Но най-облагодетелстван бе самият Сад-

дам Хюсеин. Чрез контрабанда на петрол, тайни плащания и подкупи той си осигури поне 10 милиарда долара, които му позволиха да оцелее.

Седмица преди срещата в Ню Йорк разследващата комисия на ООН под ръководството на Пол Волкър предаде доклада си. Това бе лош сигнал за Анан. „Много по-рано е трябвало да се започне разследването – каза Волкър. – Трябвало е да има много по-стриктен контрол.“ Така или иначе докладът, който е миниатюрна версия на всичко сбъркано в ООН, показва, че Организацията не върви на добре.

Вместо да наблюдават програмата, американците се интересуваха много повече от иракската си политика. От 8 до 10 милиарда долара постъпват месечно от незаконни доставки през Турция и Йордания, които американското правителство охотно прибира, под предлог че са нужни за „националната сигурност“. Веднаж, през април т.г., Анан се осмели да каже, че британци и американци затварят очи за тези незаконни сделки защото турци и йорданци са „съюзници“. Това беше рядък акт на недипломатична откритост, самокритика срещу любимата му ООН, и може би, израз на болката на един баща.

„Кожо Анан, синът, ни излъга, твърди комисията на Волкър. „Той е използвал името на баща си, за да си осигури договори.“ „Синът си е син“ – казва Кофи Анан – „аз го обичам“. След развода с първата си съпруга Анан получава родителските права. При един случай, когато бащата Анан не успял да иде на тържество в училището на сина си, въпреки всичко всички майки били там, по свидетелството на Кожо.

Преди да си отиде, Анан има още 1 година служба. Това е недостатъчно за една истинска реформа. Както за всичко друго, така и за върховния пост има една неофициална квота – наред е азиатец, но въодушевление липсва, тъй като няма силни кандидати.

Споменава се името на Бил Клинтън. Дори комисарят по външните работи на ЕС Бенита Фереро-Валднер сподели на закуска с кроасани и портокалов сок на 41-ва улица, че „е чула за това“. Хелмут Кол също обеща да подкрепи кандидатурата на бившия президент. А Клинтън се засмя със своя дрез-

гав смях и прокоментира: „Не разбирам защо някои си мисли, че това ще е страхотна работа“.

Клинтън е чудесна, но твърде западна спекулация. В ООН дипломатите го обяха за „неизбираем“. Не може една от великите сили да препоръча свой гражданин за генсек, особено най-силната от тях. Още повече че и съпругата му се готви за президентски пост на страната. Това би означавало, ни повече ни по-малко, светът да се обърне в някаква глобална средновековна брачна империя.

Тогава кой? Следващото лято Германия планира да замени своя сегашен посланик в ООН, хер Пльойгер, с Берндт Мютцелберг, главния съветник на Шрьодер по въпросите на външната политика. Поне такъв беше планът. След изборите нищо вече не е сигурно. „Германия е слаба. Франция е слаба. Великобритания е 51-ят щат. В Ирак имаме нова Сомалия, а Африка е извън контрол. Америка е затънала до ушите в дългове, а ръцете и са завързани от собствената и политика. Изгриващите звезди на Азия се превръщат в противници, ядрени програми витаят из земното кълбо, докато Иран и Северна Корея правят каквото пожелаят. Живеем в един страшен свят“ – каза един европейски политик, отправяйки се към залата на Общото събрание.

След това той се качи на трибуната и възхвали успеха на Обединените нации.

* Става дума за материала в предходната статия.

Препечатано от Der Spiegel, Nr. 39/26.09.2005, с авторизиран превод на Велимира Ковачева, студентка III курс, спец. „Международни отношения“ Правно-исторически факултет, Югозападен университет

Бележка на дежурния редактор

Настоящата статия е повече публицистичен материал, отколкото систематизиран политологичен анализ. Въпреки това тя представлява читателски – и научен – интерес, заради обобщеното „медийно-публично“ възприятие на проблема ООН. Тя е и своеобразен контрапункт на амбициозните и донякъде патетични обещания и ангажменти, които поема ръководството на ООН в предишните публикувани разработки на Генералния секретар. Освен това тя изразява специфичното германско гледище в навечерието на битката за власт в Световната организация.